

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Звіт про стан кібербезпеки в Україні у 2024 році. Київ, 2024. 64 с.
3. Пилипчук В.Г. Конституційні права і свободи особи в інформаційній сфері. *Правова інформатика*. 2021. № 1. С. 108–119.
4. Тимошенко О.В. Зарубіжний досвід захисту прав людини в умовах кіберзагроз. *Публічне право*. 2023. № 2. С. 18–29.
5. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 403.
6. Регламент (ЄС) 2016/679 Загальний регламент про захист даних (GDPR). EUR-Lex. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679> (дата звернення: 01.05.2026).

ЖАЛОБА Станіслав,

аспірант відділу конституційного та муніципального права
Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВА ВЛАДА: ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ВИЗНАННЯ В УКРАЇНІ

Формування України як демократичної та правової держави вимагає реального утвердження в процесі вітчизняного державотворення вироблених світовою спільнотою демократичних засад державного будівництва. Це ставить на порядок денний цілий ряд питань, пов'язаних з модернізацією національного механізму публічної влади. Одне із таких питань – це удосконалення як статусу, так

і роботи органів державної влади, яка більше повинна відповідати принципам верховенства права, конституційної законності, народовладдя, визнання людини, її прав і свобод вищою соціальною цінністю тощо.

В цьому аспекті звертає на себе увагу проблема здійснення контролю за їх діяльністю. Контроль та нагляд розглядаються як основні та найбільш дієві способи забезпечення дисципліни та законності в конституційно-правовому механізмі публічної влади. Як влучно зазначає відомий вітчизняний вчений В.Ф. Сіренко: «Контроль є обов'язковою й неминучою складовою будь-якої функціонуючої організаційної структури» [1, с. 134].

Виходячи з цього, деякі автори стверджують, що в сучасних умовах має місце нова тенденція поділу влади і поява нової гілки влади - контрольно-наглядової. Зокрема, у національній юридичній науці на таких позиціях у свій час стояли Ю. Грошевий, В. Костицький, О. Марцеляк, В. Погорілко, В. Тацій, Ю. Тодика, М. Цвік та цілий ряд інших відомих науковців. Вони говорили, що в Україні активно відбувається процес становлення контрольної влади, про що свідчить створення цілого ряду державних органів, на яких покладено функцію загальнодержавного контролю: Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, Рахункова палата та інші органи.

Прихильники контрольно-наглядової гілки влади називали і ті ознаки, котрі характеризують контрольно-наглядові органи як самостійну гілку влади, відносячи до їх числа:

- по-перше, що органи конституційного контролю, інститут омбудсмана (Уповноважений з прав людини), органи прокуратури, Рахункові палати, не дивлячись на наявність у них різних функцій, об'єднані загальною цільовою установкою - охороною Основного закону держави, її конституційного ладу, прав та свобод людини і громадянина;

- по-друге, що аналіз положень конституцій багатьох зарубіжних країн, присвячених цим органам, приводить до висновку, що їх функції, повноваження, в

цілому правовий статус урегульовані особливими, окремими главами (розділами) конституцій. Прикладом цього слугують глави, присвячені Конституційним Судам, Конституційним Радам і іншим органам конституційного контролю в Конституціях Іспанії, Португалії, Словаччини, Болгарії, Молдови, Хорватії, Італії та ряду інших країн.

Окремі глави присвячені в конституціях і іншим органам влади, головне призначення яких – контрольна діяльність. Зокрема, в Конституції Колумбії в двох главах регулюється правове положення і основи діяльності генерального контролера і публічного міністерства (роль якого в деякій мірі нагадує роль прокуратури). Окрема глава, присвячена статусу омбудсмана чи статусу рахункової палати має місце в Конституції Намібії, Польщі, Угорщини та ін. країн.

- третьою конституційною ознакою самостійності контрольної-наглядової гілки влади є системний характер її структури і спільне функціональне призначення усіх елементів, що входять до відповідної системи (орган конституційного контролю, прокуратура, омбудсман, рахункова палата), яких об'єднує функціональна єдність.

- по-четверте, контрольні-наглядові органи незалежні у здійсненні своїх функцій.

- по-п'яте, вони представлені вищими органами.

- по-шосте, ці органи можуть бути колегіальними та одноособовими, обраними та призначеними, діючими протягом певного терміну, але завжди робота в цих органах несумісна із зайняттям будь-якої іншої посади [2, с. 43-45; 3; 4].

Слід відзначити, що сьогодні ідея контрольної-наглядової влади не так активно підтримується як раніше. Певною мірою цьому сприяла конституційна реформа в Україні у 2015-2016 роках, завдяки якій змінився статус прокуратури і вона стала складовою судової гілки влади. Проте, не слід залишати поза увагою, що при цьому посилюється статус Конституційного Суду України. Також законодавчі зміни щодо статусу Уповноваженого Верховної Ради України та Рахункової палати

засвідчують, що ці інституції стають все більш незалежними в конституційно-правовому механізмі публічної влади України. Це свідчить, що концепція контрольно-наглядової влади залишається актуальною і такою, що в умовах євроінтеграції може бути реалізованою.

Як зазначається в літературі, інститути контрольно-наглядової влади надають необхідного динамізму перетворенням, які відбуваються в державі, стають чинниками поглиблення реального демократизму та побудови правової держави. Максимально повне забезпечення юридичними засобами охорони і захисту прав людини і громадянина неможливо уявити без упорядкованої системи органів контрольної влади, оскільки ефективність державної влади безпосередньо залежить від того, наскільки повноцінно в ній функціонує ця система [5, с. 4].

Список використаних джерел:

1. Сіренко В.Ф. Проблеми теорії держави: монографія. Київ. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2025. 340 с.
2. Тодика Ю.М., Марцеляк О.В. Конституційний Суд України і прокуратура в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав громадян: Монографія. Харків: «Лібра», 1998. 107 с.
3. Тацій В. Я., Грошевий Ю.М. Правові засоби охорони Конституції. *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 3. С. 35-42.
4. Цвік М. Конституційні проблеми розподілу властей (деякі загально-теоретичні аспекти). *Вісник Академії правових наук України*. 1994. № 1. С. 60-68.
5. Опаленко Д.А. Контрольна влада в Україні: від Вищої ради юстиції до Вищої ради правосуддя: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Одеса, 2016. 211 с.